

Boekbespreking: “Overheid + markt. Het beste van beide werelden”

Ivan Van de Cloot

Pelckmans Uitgevers, 2020, EAN 9789463372411, 253 p.

(door Jonas Vandenbruaene, doctoraatstudent financiële economie Universiteit Antwerpen en medeoprichter van databureau AKARI Analytics)

“The ideas of economists and political philosophers, both when they are right and when they are wrong, are more powerful than is commonly understood. Indeed the world is ruled by little else.”

Keynes (1936)

De financiële crisis van 2007-2008 maakte voor veel economen een definitief einde aan een blind geloof in de vrije markt. De financiële markten, in hun eeuwige jacht naar winst, onderschatten de risico's die ze namen schromelijk en brachten zo het wereldwijde financiële systeem op de rand van de implosie. In de decennia voor deze crisis was deregulering en privatisering al wat de klok sloeg. Economen bouwden elegante modellen waarin ze aantoonde dat markten volledig zelfregulerend kunnen zijn en dat de tussenkomst van de overheid vaak meer schaadt dan baat. Politici namen deze ideeën dankbaar over en scoorden er electorale successen mee. Volgens President Ronald Reagan zijn de negen meest angstaanjagende Engelse woorden “Ik ben van de overheid, ik kom hier meehelpen”. De toon was gezet.

Achteraf gezien bleek het blindelings uitbesteden van belangrijke beslissingen aan de markt dus niet zo vlot te werken als gehoopt. Anderzijds hebben we natuurlijk veel van de enorme welvaartsgroei die de wereld de laatste decennia meemaakte aan onze vrijmarkteconomie te danken. We moeten ze dus zeker blijven koesteren. Daarnaast is het altijd wel makkelijk om te roepen om meer overheidsinmenging, maar er zijn talloze voorbeelden van overheden die ondanks goede bedoelingen de situatie nog erger maken dan ze al was. Het is dus duidelijk dat we als samenleving terug naar de tekentafel moeten om te herbekijken welke rol de overheid mag spelen en waar we de markt vrij moeten laten. Het is aan dit debat waar “Overheid + Markt. Het beste van beide werelden” van Van de Cloot een waardevolle bijdrage levert.

Het boek start met een analyse van enkele Belgische overheidscijfers en die zijn vaak niet om vrolijk van te worden. Zo betaalt België bijvoorbeeld bijna 1,2 euro inningskosten (werkingskosten van de belastingdiensten) per 100 euro die aan belastingen opgehaald wordt. In Zweden of Estland is die inningskost zo'n 67% lager. Daarnaast haalt ons land jaarlijks zo'n 18 miljard op aan

bedrijfsbelastingen terwijl het ook voor 10 miljard bedrijfssubsidies uitdeelt. Een situatie waar vragen bij gesteld kunnen worden. Verder bedragen onze overheidsuitgaven (zonder de rente op onze staatsschuld) tegenwoordig meer dan 50% van ons bbp, terwijl dat in 2000 zo'n 42% was. Het is duidelijk dat onze overheid aan sneltempo groter en complexer wordt en dat een efficiëntie-evaluatie geen overbodige luxe is.

Van de Cloot zoomt in op de typische manieren waarop markten en overheden kunnen falen. Bij markten denken we dan bijvoorbeeld aan externaliteiten zoals milieuvervuiling, waar we in een vrije markt te veel van hebben, of publieke goederen zoals landsverdediging, waar we zonder tussenkomst van de overheid te weinig van hebben. Enkele stenen waar overheden zich telkens opnieuw aan blijven stoten zijn lobbygroepen, die een klein clubje verrijken op de kosten van de hele samenleving, of *mission creep*, waar langzaamaan de vooropgestelde doelstellingen verschuiven of vergeten worden. Hoewel deze analyses bekend in de oren klinken voor iedereen die wat vertrouwd is met de materie, houdt Van de Cloot de discussie interessant door de vele voorbeelden, referenties naar wetenschappelijke publicaties en cijfers die hij aanhaalt. Om er nog een mee te geven: doordat bedrijven vaak zelf ook aandeelhouder zijn in andere firma's blijkt dat er uiteindelijk 147 'moederbedrijven' zijn die meer dan 40% van de hele wereldeconomie controleren! Sterk voorbeeld van geconcentreerde marktmacht.

In de hoofdstukken die volgen bespreekt Van de Cloot thema's als gezondheidszorg, innovatie of pensioenen en kijkt hij hoe overheid + markt samen tot oplossingen kunnen komen. Van de Cloot gaat verder dan het louter herhalen van de veelgehoorde Belgische problemen en haalt interessante voorstellen aan zoals het automatisch indexeren van de pensioenleeftijd aan de levensverwachting. Doordat er echter heel veel verschillende onderwerpen aan bod komen verliest het boek hier en daar wat focus.

"Overheid + Markt. Het beste van beide werelden" is een warme oproep om eens fundamenteel stil te staan bij wat nu de echte kerntaken van de overheid zijn. Onze welvaart is immers afhankelijk van een dynamische privésector. Het is aan de overheid om een slim kader te scheppen waarbinnen bedrijven met elkaar in concurrentie kunnen gaan, waar nieuwe startups geboren kunnen worden en inefficiënte firma's eruit gaan. Als de overheid er toch voor kiest om direct in de markt te interveniëren moet dat steeds daadkrachtig gebeuren.

In 1944 waarschuwde Nobelprijswinnaar Friedrich Hayek ons in zijn bestseller "*The Road to Serfdom*" voor de gevaren van een te grote overheid en het communisme. Hij droeg het boek op aan "*de socialisten van alle partijen*". Van de Cloot had zijn nieuwe boek met een knipoog kunnen opdragen aan "*de socialisten en liberalen van alle partijen*". Het is duidelijk dat een simpele roep om meer markt of meer overheid altijd te oppervlakkig is. De overheid en de markt zijn complementair. We moeten als samenleving op zoek gaan naar manieren om ze zo goed mogelijk te laten samenspelen.